

БОШКОВИЌ, РУЃЕР (1711-1787)

Хрватски математичар, астроном, физичар и филозоф. Роден е во Дубровник во 1711. во средно имотно семејство. Во родителскиот дом владее дух на ред и сериозност. Руѓер, како и повеќето деца на трговци, со основно образование се здобива кај исусовците, католички верски ред. Изучува граматика и реторика, но се здобива и со солидно образование од математика. Руѓер, како ученик, се истакнува со својата трудољубивост, интуиција и лесно совладување на наставните содржини. Затоа, на четиринаесет години е испратен во Рим на понатамошно школување во Римскиот колегиј, основан од исусовецот Лајола. Таму, со помош на наставниците се учи многу и тоа е идеално место за развојот на Руѓеровиот гениј. Црквата ги цени солидните ученици и им помага. Бошковиќ е еден од нив, бистар и надежен. Но, колку и да му бил приврзан на својот исусовски ред и на црквата, тој нема потполно да им се предаде. Младиот Руѓер има други области на интересирање. Во Римскиот колегиј Бошковиќ особено се истакнува во проучувањето на математиката, физиката, астрономијата и филозофијата. Во својата дваесет и деветта година ќе стане професор на истиот. Се истакнува како солиден педагог, со смисла за јасно и методичко изложување на знаењата. Најнапред предава реторика, а подоцна математика, физика, механика и астрономија.

Бошковиќ доста рано осознава дека само со лично усовршување може да стане продуктивен математичар и филозоф воопшто. За таа цел се занимава со проучување на природата како непресушен извор на инспирации. Бошковиќ ги проучува кометите и Сонцето и секоја година објавува по некоја расправа од областа на астрономијата. Неговите расправи, со новините што ги содржат, веднаш се забележувани од научните кругови. Во тие рани трудови се јавуваат навестувања на големите идеи на Руѓер Бошковиќ за бесконечноста, релативноста и природната филозофија. Но, тој најмногу се занимава со прашања од практичната астрономија. Патоказ му е Њутн и неговиот закон за општа гравитација. Бошковиќ ја воведува својата клучна идеја, со која и денес е современ, поимот за релативното мирување и движење.

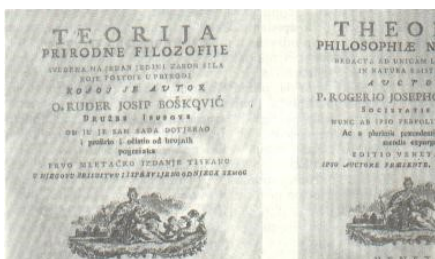
Со својот карактер и своите идеите, наидува на отпор во круговите во кои се движи. Неговите научни и филозофски погледи често се спротивни на официјалната идеологија на црквата, особено на строгиот исусовски ред. Тој го напушта Рим и едно време е професор по математички науки на Универзитетот во Павија, потоа професор по оптика и астрономија на Високата школа во Милано, градител и директор на прочуената опсерваторија во Брер, директор на оптика за морепловство во Париз. Повикуван е да предава математичко физички науки во Пиза и Падова како и на други школи и универзитети. Бошковиќ е ценет како универзален творец: астроном, математичар, филозоф, инженер, геодет и поет. Тој има научни врски со речиси сите истакнати научници на своето време, особено со Даламбер и Лаплас. Бил познат во научните кругови во цела Европа, која ја обиколува на своите патувања. Покрај Рим и Милано престојува и работи во Виена, Париз, Лондон, Цариград, Вар-

шава и Петроград. Неговата плодна научна дејност му носи членство во Кралското Лондонско друштво, Академиите во Петроград, Рим, Болоња и други. Работи на научните трудови, и води полемики во разни области низ целиот свој живот. Умира 1787. во Милано.

Бошковиќ зад себе остава вредни трудови од математиката и нејзините примени, од механика, астрономија и оптика, како и трудови од геодезија и практична астрономија.

Повеќе негови трудови за сферната тригонометрија потекнале од практичните истражувања во астрономијата, кои биле во блиска врска и со истражувачката работа во оптиката. Како математичар, е свртен кон применетата математика. Неговиот талент доаѓа до израз во теориската математика, особено во геометријата. Во дело *Елементи на оптиката математика* (1752.), меѓу другото, маестрално ја изложува теоријата на конусните пресеци. Во ова дело, подвлекувајќи го хипотетичко-дедуктивниот карактер на геометријата го разгледува проблемот на паралелни прави и навлегува во проблемите на бесконечноста и непрекинатоста.

Своите трудови од оптика, астрономија и тригонометрија ги објавува во 1785. во обемното *Дело кое се однесува на оптиката и астрономијата*. Од астрономијата, уште 1736., има објавено еден труд со наслов *За сончевите дамки*.

Насловната страна од најпознатиото дело на Р. Бошковиќ, Теорија на природната филозофија.

Најпознато од сите негови дела е прочуената *Теорија на природната филозофија*, каде на оригинален начин, комплетно го изложува својот систем на природна филозофија. Ја воочува едноставноста и сличноста во природата, како и законите за непрекинатост. Ги бара општите закони кои владеат во природата. Убеден е во сеопштата поврзаност на појавите во природата и законитостите на таа поврзаност, свесен за хармонијата што владее во Вселената. Во ова дело ја изложува својата мисла за примарните елементи на материјата, која, унапредена со новите сознанија за структурата на материјата, ќе влезе во основите на современата физика. Бошковиќ ги изложува своите релативистички погледи на просторот, времето и движењето кои се многу блиски до Ајнштајновите релативистички погледи. Бошковиќ, со својата теорија на природната филозофија прогресивно влијае на процесите за осознавање на физичките феномени. Признание по овие прашања добива 1958. од страна на Нобеловците Вернер Хајзенберг и Нилс Бор.

Сметам дека и понајпому ќе биде тешко да се осознае внатрешниот сила во телата, но не би се осмелил да тврдам дека тоа е невозможно.

(Р.Бошковиќ)